

1 Úvod

V oddílové činnosti se kromě rolí staršího bratra, či sestry, strýce, či tety dostáváme do role vychovatele. Je to pro většinu vedoucích role, která jim není profesionálně vlastní.

Proti učiteli ve škole však máme mnoho výhod. Především jsme v jiném prostředí, máme bohatý a mnohdy náročný program, pracujeme s kolektivem, který je spolu dobrovolně a nakonec náš program je pro většinu svěřenců čímsi nový, atraktivní a lákavý.

Chybí nám často pedagogická kvalifikace, ale můžeme ji nahradit opravdovým zájmem o činnost vedoucího a načtením spousty knih, ale také postupnou praxí, kterou se nám dostalo v oddíle v roli vedoucího družiny, instruktora a eléva.

Jsou však dvě věci, na které nesmíme nikdy zapomenout. Svěřené dítě je vždy důležitější než sebelepší program. Myslím tím jeho fyzické, ale i psychické zdraví. A svěřené dítě nám bylo svěřeno rodiči na přechodnou dobu a proto nikdy nemáme právo rozhodovat o jeho výchově. „Načapáme-li“ ho s cigaretou v ruce, nebo s alkoholem je třeba vždy takovou věc řešit s rodiči a nepouštět se na tenký led toho, kdo rozhodne, co je pro dítě správné.

2 Sebevýchova – osobnost vedoucího

Vedoucí kolektivu dětí a mládeže musí být přirozenou a ne formální autoritou. To platí zejména tehdy, když se svými svěřenci realizuje sporty, kde může dojít k úrazu.

Již od antiky se v pedagogice objevuje výchova příkladem. Vychovatel vychovává sebe, je na sebe stejně přísný jako na svěřence a díky tomu je uznáván a je přirozeným příkladem.

Samo napodobování dobrého příkladu, a ztotožnění s kladným vzorem je blahodárný výchovný vliv. Bohužel to platí i opačně, proto je třeba si dávat velký pozor na to, jaké máme postoje, děti jsou velmi vnímaví tvorové a tak nestačí jen hrát divadlo, ale opravdu být přesvědčen o správnosti takového postoje a ten pak takto prezentovat.

Napodobování vzoru však není automatické a probíhá jen za určitých podmínek! Vzorem se může stát jen ten, kdo je pro skupinu neformální autoritou. Vzor se musí chovat důvěryhodně a spolehlivě a nesmí své svěřence přehlížet. Musí mít zkrátka stejnou úctu k nim, jakou vyžaduje od nich. Vzorem můžeme být jen tehdy, když naše zaměření života bude podobné jako zaměření skupiny a budeme rozumět hodnotovým žebříčkům svěřených dětí.

Z toho vyplývá, že nejprve musíme děti strhnout pro své pojetí života, náležitost ke skupině a pak můžeme teprve být vzorem a vychovávat. Nejčastější chyba mladých vedoucích je, že toto převrátí. Jestliže se všichni nechají unést Harry Potterem, pak musím vědět, o čem kniha je. Jakmile si máme o čem povídat a navážeme blízký kontakt, můžeme výchovně ovlivnit pouhým doprovodem na cestě životem.

Správný vedoucí by měl splňovat tyto předpoklady, nebo aspoň podstatnou část z nich.

- Pro vedoucí platí všechna pravidla jako pro každého člena.
- Spravedlnost.
- Pochopení a laskavost.
- Umění naslouchat.
- Ochota pomoci.
- Rozumět tématům skupiny a sdílet její tužby.
- Čestnost.
- Zapojení do veřejného života.
- Nekonfliktnost.

- Opravdový zájem o jednotlivé svěřence (těžko bude respektován někdo, kdo neví kde, kdo bydlí, nebo jestli má sourozence).
- Bohaté znalosti, umět vše, co vyžadují po dětech.
- Pracovitost, u práce dát ze sebe největší výkon.
- Fyzická zdatnost. (Těžko mohu zasáhnout v případě nebezpečí, pokud jsem na tom fyzicky špatně. Důvěra pak ve vedoucího, jako ochránce, je mizivá)
- Dodržování zásady „Co se mezi námi řekne, není pro jiné uši“.
- Přísné dodržování fair play.

3 Výchové a vzdělávací metody

V oddílech a zájmových činnostech dostáváme výchovu a vzdělávání mimo vyučování a mimo rodinu. Tak je třeba i přistupovat k času, který strávíme se svěřenými dětmi. Děti a mládež musí během svého vývoje zvládnout mnoho vývojových úkolů při své proměně v dospělého jedince. Při nezvládnutí této etapy se místo samostatného jedince vyvine přítěž společnosti a člověk, jehož náprava je velmi sporná a finančně velmi náročná.

V tomto čase, který je nám dán, je velmi vhodná doba k nastavení hodnotového žebříčku, získání celoživotního zájmu. To má pak pozitivní důsledky pro celý život.

Když použijeme zjednodušené rozdělení výchovných a vzdělávacích metod, tak můžeme říct, že se dá rozdělit na dva základní směry. Konvenční metoda, tedy jak to někdy vypadá „frontální útok“ na žáky a svěřené osoby teoretickou palbou. Druhý směr, zážitková pedagogika, je koncipován na zážitku, přírodě a dobrodružství. Právě pro volnočasové aktivity se tento směr jeví jako optimální a dále se dělí na několik samostatných metod. Ty se nám osvědčily a dále si je podrobněji představíme.

3.1 Výchova zážitkem

Pro naše podmínky se daleko nejlepším konceptem zážitkové pedagogiky se jeví takzvaná „Česká cesta“. Jde o koncept svěbytný a díky izolaci v době vzniku odlišný od pojetí této pedagogiky v cizině. Důraz je dáván na prožitek, zážitek, zkušenost. Nejdříve dochází k určité situaci, nejčastěji hře, pak si aktivitu připomeneme a z prožitku se stává zážitek. Zkušenost, tedy něco co si odneseme, jako výchovně vzdělávací výsledek, vzniká jen na základě rozboru. Je třeba vhodnou formou provést zpětnou vazbu. Z toho také plyne, že není každá aktivita, kterou děláme, vhodná pro celý tento cyklus a u většiny z nich stačí, že se prostě pobavíme. Nic méně čím jsou svěřenci starší, tím je více žádoucí aktivity se vzdělávacím potenciálem dotáhnout až do zpětné vazby.

3.2 Dobrodružná výchova

Jde o metodu více blízkou americkému pojetí zážitkové pedagogiky a s výše uvedenou metodou se vhodně doplňuje. Je daleko více zaměřená na interpersonální a intrapersonální vztahy. Metoda využívá výzvy, překonání překážky nebo sportovní aktivity ve skupině s určitou mírou nebezpečí a tedy i dobrodružství. Vhodné je sjíždění divoké vody, lezení po skalách, VHT. Vztahy, které vzniknou ve vypjatých situacích, vydrží léta. Zároveň se děti učí trpělivosti, překonání sama sebe, zvládnání překážek. Vhodné zejména pro starší děti. Pokud není v určitém věku naplněna touha po dobrodružství, je většinou kompenzována únikem k hazardním hrám a to není zrovna přínosné.

3.3 Přírodní výchova

Tato metoda je natolik široká, že je dále rozdělena na několik samostatných odvětví.

Má velmi široký vzdělávací a výchovný cíl. Kromě rozvoje osobnosti, vztahů, ale i třeba zážitků je také zaměřena na ekologickou výchovu, anebo zvládnutí umění odpočinku a regenerace.

Potenciál přírodní výchovy a její přínos pro jedince, přírodní prostředí a společnosti
(upraveno dle D. R. Lates)

PSYCHOLOGICKÉ	SOCIOLOGICKÉ	VZDĚLÁVACÍ	FYZICKÉ	ZDRAVOTNÍ
sebepojetí, sebedůvěra	empatie, sounáležitost	alternativní vzdělávací přístupy	zdatnost	redukce stresu
výkonnost, efektivita činnosti	týmová spolupráce	vztah k přírodě	vytrvalost	zdravý životní styl
vnímavost, prožívání	respektování ostatních	ochrana přírody	síla	zdraví jako hodnota
schopnost reálného pohledu, názorů	komunikace	hodnotová orientace	koordinace schopnosti	zdraví jako hodnota
sebeuspokojení	sebekontrola v jednání	Outdoor dovednosti	prostorová orientace	zdraví jako hodnota
sebeuznání	přátelství	Outdoor sporty a aktivity		kontrola zdravotního stavu
sebeúcta	schopnost řešení konfliktů	tvořivost		
	hodnotová orientace			

Přednostmi přírodní výchovy je podle Břicháčka:

- Proti automatizovaným činnostem se rozvíjí **tvůrčí** postupy
- Proti odcizeným (pasivním) vztahům se lépe vytváří **přátelské vazby**
- Proti pasivnímu (konzumnímu) přístupu k životu stojí **aktivní činnosti**, které posilují zdraví a zvyšují odolnost organismu
- Proti pasivnímu shromažďování poznatků záměrně a nenásilně (situační) **pozitivní ovlivňování** osobnosti jedince
- Proti boji s přírodou se vytváří důvěrný (ekologicky podložený) vztah k životnímu prostředí = **vztah k přírodě**

3.3.1 Výchova v přírodě

Aktivity v přírodním prostředí zaměřené na přípravu pro život v přírodě. Má velký potenciál pro rozvoj osobnosti a to jak v rovině vztahů, tak postojů.

3.3.2 Výchova přírodou

Jen čistým působením přírody, bez většího vnášení aktivit má prokázané výchovné účinky. Stačí prostě jen putovat krajinou a nechat ji na sebe působit.

3.3.3 Výchova pro přírodu

Velmi důležitá část přírodní výchovy, kdy objasňováním vztahů v přírodě, učením bylin, environmentálním vzděláváním, budujeme vztah k přírodě a životnímu prostředí. Pokud se dobře zvládne, je přirozeným prostředkem pochopení, že nejsme každý izolovaným ostrovem a vše co uděláme, má vždy vliv na ostatní kolem nás, nebo na opačné straně zeměkoule.

Výchovné a vzdělávací metody uvedené výše se nám osvědčilo vhodně kombinovat, a to zejména v závislosti na věku účastníků. Samozřejmě se při předávání vědomostí nevyhneme i konvenčním metodám, ale je třeba vybrat vhodné jako je skupinová práce, řešení problému, hry a modelové situace.

4 Skupinová dynamika

Každá skupina prochází vývojem, který se nazývá skupinovou dynamikou. Je dobré znát jeho fáze a nebýt překvapen tím, že i když nedělám nic špatně, tak nemám patřičnou odezvu.

Vývojové fáze skupinové dynamiky:

- 1. fáze - Start
- 2. fáze - Kvašení
- 3. fáze - Stabilizace
- 4. fáze - Optimum
- 5. fáze – Úpadek

4.1 START

První fáze, následuje bezprostředně po vytvoření skupiny. V oddílech, pokud pomineme nábor celého oddílu a tudíž jeho vytvoření, je tato fáze v podstatě při každé větší změně skupiny, například v září po přílivu nováčků. Charakteristické pro START je zdrženlivost, nedůvěra, vytváření menších podskupin, hledání norem (z toho vyplývající nerespektování nepsaných pravidel oddílu), ale také testování vedoucího.

Co s tím?

Program v první fázi je dobré zaměřit na rozvoj osobních vztahů. Na začátku zařadit icebreakers na odbourání prvotního ostychu a základní seznámení. Dále je možno použít vše, co podporuje seznámení a stmelení, zábavné aktivity, soutěže na rozvoj paměti anebo vzájemnou spolupráci. Může to být například aktivita, kdy starší členi učí nováčky uzlování. Vzdělávací cíle volíme skromně, jeden, dva. Nesmí dojít k rozbití naší pozornosti. Nesmí chybět ani podpora účasti na akcích. Čím více budou mít společných zážitků, tím více se první fáze zkrátí.

4.2 KVAŠENÍ

Druhá fáze je typická bojem o moc, bojem o pozice. V této fázi se mění skupina v tým. Teda pokud to podpoříme. V této fázi je důležité připravovat kvalitní program a prohlubovat vědomí pravidel a sounáležitosti.

Co s tím?

Ve druhé fázi je třeba zejména pracovat se signály, které vycházejí ze skupiny. Cílem je tým stabilizovat a udržet jeho členy v činnosti. Přichází pestřejší program, stále něco nového. Zároveň stále více zábavný. Nároky na členstvo držíme zatím na nižší úrovni a věnujeme se stále spíše budování vztahů a vědomí základních pravidel. Toto zdržení se nám v budoucnu bohatě vrátí. Rozhodně nemusíme rezignovat na učení potřebných dovedností. Pokud se udělá zábavnou formou a ne jako frontální útok, je pro většinu dětí zajímavé se dozvídat nové věci. Přirozeností každého dítěte je od narození chuť k pohybu a chuť se vzdělávat, bohužel přístup některých rodičů a učitelů v nich tyto přirozené touhy ubije.

4.3 STABILIZACE

Upevnění týmu, ústup od „vytyčování území“. Akceptování druhých takových jací jsou. Vysoká úroveň komunikace, plný pocit sounáležitosti se skupinou. Krásná fáze. Hledání úkolů, cílů a výzev.

4.4 OPTIMUM

Tato fáze je pokračováním předešlé, tým se ještě více semkl a sounáležitost je na nejvyšší možné úrovni. Cíle skupiny jsou nad cíly jednotlivých článků. Tým má plně rozděleny role a

má plnou schopnost mít samosprávu. I bez vedení vedoucím jednají podle jeho přání, poněvadž se s ním plně ztotožnili. Úplná ztráta zábran, v této fázi jsou díky tomu děti nejzranitelnější, a to ne jen pro svou plnou ochotu sdílet veškeré informace.

4.5 ÚPADEK

Poslední fází vývoje týmu je rozchod, konec fungování týmu. Jak k tomu dojde? Většinou na vrcholu. Při množství energie, kterou kvalitní tým do svého středu dává, ho posiluje, ale zároveň jednotlivé články týmu vysiluje. Tým pomalu upadá a nemá sílu to řešit. Nakonec přichází konec. Nebo začátek něčeho nového. V uzavřených týmech pak dochází k opravdovému konci. V oddílech je tato fáze většinou reprezentována odchodem jednotlivých členů. Pokud jich odejde více najednou, dochází ke krizi (pokles členů), ta je však přirozená a ve většině oddílů přichází v pravidelných 3 – 5 letých intervalech. Naštěstí v září je opět nábor a hurá znovu do kola. Opravdová krize pro oddíl je odchod zkušeného vedoucího.

Co s tím?

Při přechodu ze čtvrté fáze do páté si všimnout příznaků a nabídnout nový cíl, novou výzvu. Něco, co ještě tým nevyřešil. Pak ho opět posuneme do fáze stabilizace.

5 Vývojová specifika jednotlivých skupin dětí

V Rukověti instruktora od Radka Pelánka, publikace volně stažitelná ve formě pdf na internetu, jsou vývojová specifika jednotlivých skupin specifikována takto:

„Uveďme některé základní charakteristiky věkových skupin. Používáme rozdělení dle školy, kterou navštěvují:

Základní škola

- Hledají: zábavu.
- Mají rádi: akci, boj, noc, dobrodružství, body.
- Oblíbené náměty: pohádky, dobrodružné příběhy, indiáni, fantazie, dálky.
- Soutěžení: soutěží rádi, spolupráce jim moc nejde.
- Samostatnost: velmi nesamostatní, neradi vyvíjí vlastní iniciativu, je potřeba co nejpřesněji zadat, co se má dělat.
- Autority: většinou docela poslouchají.
- Metafory: nechápou.

Střední škola

- Hledají: srovnání.
- Mají rádi: akci, rušno, sport, hry, recesi, pocitové a tajemné věci. Neradi filosofují a diskutují.
- Oblíbené náměty: fantasy světy, historie (spíše „akční část), tajemno.
- Soutěžení: stále raději soutěží, i když už si uvědomují potřebu spolupráce.
- Samostatnost: jsou schopni i samostatné činnosti a vlastní iniciativy, ale většinou se k tomu příliš nemají a je nutno je popohánět.
- Autority: k autoritám jsou vyzývaví, neradi se podřizují.
- Metafory: nechce se jim nad nimi přemýšlet.

Vysoká škola

- Hledají: odpovědi, vlastní identitu, partnera.
- Mají rádi: rozmanitost (většinou studují jednu úzce zaměřenou věc a

rádi si vyzkouší různé jiné), klasické sporty a hry již znají, je potřeba netradičních přístupů.

- Oblíbené náměty: historie (spíše „filosofická část), současnost, civilizace.
- Soutěžení: nejsou již příliš soutěživí, jsou rádi v kolektivu a rádi spolupracují.
- Samostatnost: jsou dost samostatní a mají rádi volnost. Vlastní iniciativy schopni, jenom občas potřebují nakopnout.
- Autority: autority docela poslouchají, ale nemají rádi, pokud si s nimi někdo nedá práci, nebo pokud mají pocit, že je někdo z pozice autority zneužívá.
- Metafory: chápou a mají rádi.

Pohlaví

Holky Jsou tvořivější, přemýšlivější, vyspělejší. Jsou méně soutěživé, nebo se tak alespoň snaží tvářit. Na latrínu chodí po třech.

Kluci Soutěživější, rádi se vzájemně srovnávají. Mají rádi bojovky, pohyb, překonávání překážek. Když tvoření, tak nejraději konstrukce.“

V celku by se s těmito charakteristikami dalo souhlasit, ale ještě přiblížím jiné rozdělení a doplním tak charakteristiky věkových skupin o určité výzkumem potvrzené charakteristiky. V praxi oddílového vedoucího se oba typy charakteristik doplňují.

5.1 Mladší školní věk (6-8 let)

Děti jsou hravé, schopnost soustředění je na jednu věc přibližně 10 minut. Stále mají rádi pohádky. Dívky se s chlapci ještě bez ostychu mísí. Období kdy dochází k přechodu z dítěte ve školáka. Nové výzvy a nároky přinášejí vyšší rozkolísanost a zranitelnost. Zlepšuje se hrubá i jemná motorika. Ještě dobíhá velký rozvoj řeči. Vhodné jsou aktivity na rozvoj motoriky, slovní zásoby a celkový rozvoj mluveného slova.

5.2 Střední školní věk (9-12 let)

Již mnohem stabilnější, předvídatelnější. Fantazie je ještě denní náplní, ale už to nejsou pohádkové příběhy, ale „hrdinské eposy“. Vliv rodiny pomalu mizí a výrazně se uplatňuje vliv party, do které patří. Velká šance ovlivnit a to jak pozitivně, tak negativně. Pravidla skupiny jsou důležitější, proto je děti dodržují, i když jsou v rozporu s rodinnými zásadami. Je to období typické s plným uvědoměním si mužské a ženské identity a utváření vztahu k sobě samému. Dívky a chlapci začínají vytvářet v koedukovaných oddílech partičky. I když mají snahu se prosadit mezi staršími, jako rovný s rovným jsou to stále děti a nelze u nich předpokládat zralé chování. Rozvoj motoriky pokračuje zvýšeným tempem. Velký zájem o sportovní a pohybové aktivity vyžadující obratnost, vytrvalost a sílu. Vhodné jsou aktivity na rozvoj paměti a logické myšlení

5.3 Pubescence, nebo též starší školní věk (12-15 let)

Toto období je velmi ovlivněno pohlavním zráním a hormonálními pochody v těle. Také změny na těle mohou vést děti až k pocitům úzkosti. Odlišnost tohoto období je patrné i v řeči dospívajících. Mají vlastní slovník typický pro danou věkovou skupinu. Touha vypadat starší se postupně tlačí kupředu a zprvu se projevuje zejména snahou napodobit dospělé v tom, co je nejjednodušší, proto často vidíme nástup hrubého chování, drzosti a sprostých slov.

Je třeba mít pro tyto projevy pochopení, ale na druhou stranu je třeba nekompromisně držet stávající pravidla a děti usměrňovat.

Zajímavé je, že zatím co fyzická zdatnost je u těchto dětí s každou generací horší a horší,

tak co se týče IQ tak je zhruba každých 30 let v průměru o 10 bodů vyšší. To však podle naší zkušenosti neznamená, že jsou chytřejší než předešlá generace, často totiž neumí tento potenciál využívat. Proto jsou vhodné aktivity na rozvoj myšlení, logiky a vědomostí. Děti a zejména chlapci zažívají díky hormonálním změnám rozvoj fyzických sil a jsou ochotni toho využít. Při hrách jsou téměř k neutahání. Mají však díky rostoucím končetinám problémy s koordinací.

Častá „smutnění“, nejsou ničím podloženy, zkrátka přijdou a zase zmizí.

5.4 Adolescence (15-22 let)

Období je ve znamení vyrovnat se s dokončenou změnou z housenky na motýla. Na rozdíl od předešlého období se vrací koordinace, ale členi této skupiny jsou snadno unavitelní. Stále je vhodné rozvíjet myšlení a přidává se období vhodné pro rozvoj argumentace a rozvoj občanské zodpovědnosti. Pocit spravedlnosti a morálního kreditu je zde hodně akcentován. Vhodné je v tomto období mládež zapojit do prací souvisejících s vedením oddílu. To jak příprav různých grantů, tak do oprav a údržby materiálu. Určitě je vhodné začít vhodné adepty připravovat na dráhu vedoucích. Období je také proti předešlému výrazně optimističtější. V tomto období dochází také k přirozenému splnutí chlapců a dívek do jedné spolupracující skupiny.

Role vychovatele je v tomto období vést svěřence k optimálnímu zařazení do společnosti a na druhé straně nechat dostatečný prostor pro vlastní rozvoj. Dokázat například překousnou, že odchází z oddílu a začne se plně věnovat hudbě a naopak ho v tomto podporovat. Pomoci mu najít uplatnění v životě.

6 Aplikace metod dle charakteristiky skupiny

V předešlých kapitolách jsme si řekli něco o skupině a jejím vývoji o vhodných vzdělávacích a výchovných metodách a vývojových specifických jednotlivých účastníků. Aplikace získaných poznatků je natolik různorodá a nedá se předat pouze jako návod. Zejména nalezení vhodné výchovné metody ve správný čas a na správného účastníka, či účastnickou skupinu vyžaduje léta pozorování zkoušení. Hlavně je po každém vyzkoušení potřeba projít vlastní zpětnou vazbou.

Přece jen se ale dá udělat pár modelových situací a ty tady představím. Je třeba mít ale na paměti, že s každou změnou (jiné stádium skupiny, jiný věk účastníků) se mění i vzorová situace a program je třeba upravit. Ke změnám dochází dokonce i podle dynamiky jednotlivých akcí a aktivita vhodná na začátek nebude vhodná v polovině.

6.1 Fáze startu skupinové dynamiky, mladší školní věk

Pro tuto skupinu určitě plně vystačíme s Přírodní výchovou. Pro počáteční fázi se co nejvíce budeme snažit o výchovu přírodou a později zapojíme teprve další složky přírodní výchovy. Pro urychlení vývoje startovací fáze zakomponujeme vhodné icebreakry a rozehríváčky. Postupně budeme přidávat hry soutěžního charakteru, zejména u chlapců, které budou procvičovat jemnou a hrubou motoriku a koordinaci.

6.2 Fáze kvašení skupinové dynamiky, pubescence

Zde je velmi složitá situace a složitá skupina. U skupiny mladší ve stejné fázi bychom si určitě vystačili s pokračováním přírodní výchovy, obohacené o výchovu zážitkem. Dle mých zkušeností si, ale u této skupiny již musíme sáhnout na všechny tři metody a přidat i dobrodružnou výchovu. Skupina je v bouřlivé fázi a zároveň v bouřlivé životní etapě. Rozhodně potřebuje kromě velmi univerzální přírodní výchovy dostat i dávku výchovy zážitkem a to nejlépe v náročných hrách, které nemusí končit vítězstvím. Snesou i prohru a je jí třeba jen pečlivě probrat a dát zpětnou vazbu. Jako koření pak působí dobrodružná výchova,

zejména výzvy. Je jedno jestli tou výzvou bude velká cestovatelská expedice do Rumunska anebo jestli půjdeme na Čertovu stěnu lézt. Jsou plní síly a potřebují ji uplatnit. Potřebují trénovat koordinaci, aby si poradili s nově prodlouženými končetinami. Budou bojovat o pozice, ale díky výzvě to bude v rámci aktivity na základě schopností. Musí dostat pod kůži disciplínu a pokoru a ta se nejlépe vštěpuje bez odporu tam, kde chápou svá omezení jako ochranu před úrazem. Problematická skupina, ale práce s ní je asi ta nejzajímavější.

6.3 Fáze úpadku, adolescence

Skupina již prošla téměř vším. Má za sebou všechny druhy výchovy a můžeme je jen zintenzivňovat. Po celou dobu směřujeme nahoru, zvyšujeme zátěž, přinášíme nové výzvy. Skupina je unavená a cítí, že už dostala vše. Zájem opadá a odcházejí. Zrovna teď, když je nejvíce, jako hotové lidi potřebujeme jako vzory pro mladší, jako potěchu pro své ego.

Nezbývá než je nechat odejít anebo pro některé z nich přijít s novou výzvou. Výzvou rozhodně nejsložitější.

Nabídnout jim přípravu na vedoucího. Předat jim své zkušenosti, více je poslouchat a projít zpětnou vazbou. Nabídnout jim nový start. Ten bude velmi krátký a téměř okamžitě bude nahrazen obdobím kvašení.

To byly jen tři možné scénáře. Ve smíšených oddílech je situace o to složitější, máme promíchány věkové skupiny. Má to ale i své výhody. Starší nám pomohou s mladšími a podobně. Zkušenost však říká, že není dobré pustit mladší příliš rychle k výzvám. Jednak se nám vytratí možnost postupu a exkluzivity starších ročníků, a také se zkracuje doba, kterou v oddíle děti stráví.

7 Rituály – výchovný prostředek

Potřeba rituálů je již mnoho let známá. Tak jako máme své každodenní rituály, kávačka o 10, odpolední čtení novin, rozsvička po ránu a mnoho dalších, tak je potřeba rituálů i v oddílovém životě. Tak jako ty každodenní nám rámuji a strukturují den, tak i ty oddílové nám budou pomáhat k udržení struktury.

Jsou tím myšleny opakující se zvyky, například to může být zdvihnutí ruky, pokud něco chce říci a každý kdo si toho všimne, jí zvedne taky a umlčí se, může to být určitý způsob podání ruky, nebo činnost, kterou vždy zahajujeme den, večerní oheň, tábor.

Jinými, ne méně důležitými, jsou rituály iniciační. Ať už jde o nováčkovskou zkoušku, nebo zkoušku která říká, přijímáme tě mezi sebe starší. Jsou tyto rituály důležitými předěly v životě. Pamatuji si, když mi táta říkal, jak jako dítě chodil v krátkých kalhotách a až otec uznal, že se z chlapce stal muž tak šli ke krejčímu a nechal mu ušít dlouhé kalhoty. V době jeho mládí to bylo běžné. Dnes často v životě takovéto rituály přechodu chybí a je to velká škoda, protože ne jen, že se podtrhla výjimečnost situace, ale tvořil se i vztah mezi otcem a synem, matkou a dcerou. Člověk však takovéto rituály bytostně potřebuje, a pokud je nenajde tak se snaží je nahradit něčím jiným. Dnes se často odehrávají v partách a často mají podobu první krádeže, rozbité lavičky, nebo šikany.

Nabídněme takový iniciační rituál ve volnočasových aktivitách, nějakou vhodnou formou. Stačí i možnost zúčastnit se akcí, které jsou jen pro starší.

8 Doporučená literatura

Hanuš R., Chytilová L., *Zážitkově pedagogické učení*, Grada Publishing, a. s., 2009

Hora P. a kolektiv, *Prázdniny se šlehačkou*, Mladá Fronta, 1984

Pelánek R., *Příručka instruktora zážitkových akcí*, Portál, 2008